

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
КАРПАТСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ВАСИЛЯ СТЕФАНІКА**

Факультет історії, політології і міжнародних відносин

Кафедра етнології і археології

СИЛАБУС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Духовна культура українців Карпатського регіону

Рівень вищої освіти – перший (бакалаврський)

Освітня програма Історія та археологія

Спеціальність 032 Історія та археологія

Галузь знань 03 Гуманітарні науки

Затверджено на засіданні кафедри
Протокол № 6 від “11” грудня 2025 р.

м. Івано-Франківськ – 2025 р.

1. Загальна інформація	
Назва дисципліни	Духовна культура українців Карпатського регіону
Викладач (-і)	Боян-Гладка С.П.
Контактний телефон викладача	(0342) 59-61-87
E-mail викладача	svitlana.boian-hladka@cnu.edu.ua
Формат дисципліни	Очна/заочна
Обсяг дисципліни	3 кредити ЄКТС, 12 годин лекцій, 18 годин семінарських занять, 60 годин самостійна робота
Посилання на сайт дистанційного навчання	https://d-learn.pnu.edu.ua
Консультації	Консультації щовівторка після занять з 14.00 до 15.00 в 619.
2. Анотація до навчальної дисципліни	
<p>Навчальна дисципліна “Духовна культура українців Карпатського регіону” є вибірковою і передбачає формування теоретичних знань і практичних навиків з дослідження духовного розвитку Українських Карпат в руслі сучасних теоретичних підходів історичної науки; ґрунтовне вивчення студентами основних етапів та різноманітних аспектів духовної культури українців Карпатського регіону, її історичних форм та здобутків, цінностей, що творились українським народом. Вивчення запропонованого курсу збагатить студентів необхідними для сучасного фахівця загальнокультурними знаннями, забезпечить сприйняття цілісності культурного простору, сприятиме формуванню національної свідомості. Вивчення курсу в своїй основі спрямований на пізнання та відродження історичної духовної пам’яті, що налічує сотні років. Матимете змогу скласти найповніше уявлення про духовну культури нашого народу, його обрядовості, традиції, фольклору, що сягають тисячоліть. Висока моральність предків, взаємодопомога, і головне, високопоетичний культ пращурів, шанування свого родоводу – все це гідне наслідування нинішніми поколіннями. Суттєве значення для оволодіння курсом має практичне ознайомлення зі скарбами української духовної культури, які зібрані в музеях, картинних галереях, театральних виставах, музичних концертах.</p>	
3. Мета та цілі навчальної дисципліни	
<p>Мета навчальної дисципліни “Духовна культура українців Карпатського регіону” передбачає формування теоретичних знань і практичних навиків з дослідження духовного розвитку Українських Карпат в руслі сучасних теоретичних підходів історичної науки; ґрунтовне вивчення студентами основних етапів та різноманітних аспектів духовної культури українців Карпатського регіону, її історичних форм та здобутків, цінностей, що творились українським народом. Вивчення запропонованого курсу збагатить студентів необхідними для сучасного фахівця загальнокультурними знаннями, забезпечить сприйняття цілісності культурного простору, сприятиме формуванню національної свідомості. Вивчення курсу в своїй основі спрямований на пізнання та відродження історичної духовної пам’яті, що налічує сотні років. Матимете змогу скласти найповніше уявлення про духовну культури нашого народу, його обрядовості, традиції, фольклору, що сягають тисячоліть. Висока моральність предків, взаємодопомога, і головне, високопоетичний культ пращурів, шанування свого родоводу – все це гідне наслідування нинішніми поколіннями.</p> <p>Суттєве значення для оволодіння курсом має практичне ознайомлення зі скарбами української духовної культури, які зібрані в музеях, картинних галереях, театральних виставах, музичних концертах.</p> <p>Предмет курсу спрямований на збагачення і розширення гуманітарної підготовки студентів, формування творчої активності майбутніх фахівців. Ця навчальна дисципліна дає уявлення про етапи історичного розвитку, забезпечує розуміння системного зв’язку всіх складових культури – мистецтва, етнографії, матеріальної культури, наукового знання, усіх форм духовних цінностей.</p>	

Завдання курсу:

- ✓ розвинути у студентів почуття патріотизму, національної свідомості, високого рівня духовності;
 - допомогти студентам прилучитися до сакральної скарбниці українського народу;
 - ✓ розширити і поглибити попередні знання з проблем національної духовної культури;
 - ✓ формувати у студентів широкий загальнокультурний гуманістичний світогляд;
- забезпечити розуміння зв'язку всіх складових форм духовних цінностей.

4. Програмні компетентності та результати навчання

Інтегральна компетентність – здатність розв'язувати складні спеціалізовані задачі та практичні проблеми історії та археології у процесі професійної діяльності або навчання, що передбачає застосування теорій і методів гуманітарних та соціальних наук та характеризується комплексністю і невизначеністю умов.

Загальні компетентності:

ЗК2. Здатність зберігати та примножувати моральні, культурні, наукові цінності і досягнення суспільства на основі розуміння історії та закономірностей розвитку предметної області, її місця у загальній системі знань про природу і суспільство та у розвитку суспільства, техніки і технологій, використовувати різні види та форми рухової активності для активного відпочинку та ведення здорового способу життя.

ЗК3. Здатність до абстрактного мислення, аналізу і синтезу.

ЗК4. Здатність спілкуватися державною мовою як усно, так і письмово.

ЗК6. Здатність до пошуку та аналізу інформації з різних джерел.

ЗК7. Здатність виявляти, ставити та вирішувати проблеми.

ЗК8. Здатність застосовувати знання в практичних ситуаціях.

ЗК9. Здатність бути критичним і самокритичним.

Спеціальні компетентності:

СК1. Усвідомлення взаємозв'язку між фактами, подіями, явищами і процесами в минулому та сучасності.

СК9. Здатність працювати з історичними текстами і документами, коментувати, анотувати їх відповідно до певних критеріїв; презентувати і обговорювати результати наукових досліджень.

СК10. Здатність вільно оперувати спеціальною термінологією.

Програмні результати навчання

ПРН4. Володіти понятійно-категоріальним апаратом історичної науки, професійно оперувати науковими термінами, прийнятими у фаховому середовищі.

ПРН5. Вміти працювати з письмовими, речовими, етнографічними, усними, архівними та іншими історичними джерелами.

ПРН11. Здійснювати аналіз ситуацій з урахуванням історичного контексту та/або історичних передумов.

ПРН13. Розуміти загальні та специфічні риси історичного розвитку різних регіонів України, Європи та світу, фактори, що зумовлюють різноманіття культур та національних спільнот, ефективно співпрацювати з носіями різних історичних та культурних цінностей.

5. Організація навчання**Обсяг навчальної дисципліни**

Вид заняття	Загальна кількість годин
лекції	12
семінарські заняття	18
самостійна робота	60

Ознаки навчальної дисципліни			
Семестр	Спеціальність	Курс (рік навчання)	Нормативний / вибірковий
5-й семестр	032 «Історія та археологія»	3-й курс	вбірковий
Тематика навчальної дисципліни			
Тема	Кількість годин		
	лекції	семінари	самостійна робота
Тема 1. Предмет, завдання і джерела курсу «Духовна культура українців Карпатського регіону».	2		6
Тема 2. Історико-етнографічні районування та етнографічні групи Карпатського регіону	2		6
Тема 3. Особливості традиційної обрядовість населення Бойківщини	2	2	8
Тема 4. Особливості духовної культури гуцулів.	2	2	8
Тема 5. Особливості духовної культури на Лемківщині	2	2	8
Тема 6. Народна звичаєва обрядовість на Покутті.	2	2	8
Тема 7. Особливості духовної культури етнографічного району Опілля.		4	8
Тема 8. Особливості духовної культури етнографічного району Закарпаття і Буковини.		4	8
Залікове заняття. Презентація підсумкового проекту.		2	
Всього	12	18	60
6. Система оцінювання навчальної дисципліни			
Накопичування балів під час вивчення дисципліни			
Види навчальної роботи		Максимальна кількість балів	
Лекція (контрольне тестове опитування)		20	
Семінарське заняття		50	
Самостійна робота (проходження онлайн курсу з тематики дисципліни)		10	
Індивідуальне завдання (Захист підсумкового проекту)		20	
Максимальна кількість балів		100	
Загальна система оцінювання навчальної дисципліни	Підсумковий контроль рівня знань та успішності здобувачів відбувається у формі заліку. Підсумковий бал складається з суми підсумкового балу за семінарські заняття (максимально 50 балів), балу за контрольне тестове опитування лекційного матеріалу (максимально 20 балів), самостійна робота (усний захист монографії студентом) (10 балів) і балу за індивідуальну роботу (підсумковий проект) (максимально 20 балів) та в сукупності становить максимального 100 балів		
Вимоги до письмової роботи	Написання письмової тестової контрольної роботи є обов'язковим для виставлення підсумкової оцінки. У випадку, якщо здобувач не написав контрольну роботу, він вважається таким, що не виконав усіх видів робіт,		

	<p>що передбачаються навчальним планом за семестр з дисципліни. Контрольна робота включає: 50 тестових питань (по 0,4 бали за кожне питання).</p> <p>Контрольна робота виконується від руки на семінарському занятті № 9 (денна форма), або не пізніше ніж за 10 днів до початку сесії (заочна форма навчання). Під час дистанційного навчання письмова контрольна робота замінюється на тестову контрольну роботу (50 тестів).</p>
Семінарські заняття	<p>У ході поточного контролю здійснюється усне та письмове опитування з тем, передбачених для семінарських занять. Також здійснюється контроль самостійної роботи відповідно до визначеної тематики.</p> <p>Оцінювання знань та науково-пошукової роботи здобувачів на семінарських заняттях проводиться за 5-ти бальною шкалою. На семінарському занятті діє такий принцип оцінювання:</p> <p>«відмінно» – здобувач освіти міцно засвоїв теоретичний матеріал, глибоко і всебічно знає зміст навчальної дисципліни, основні положення наукових першоджерел та рекомендованої літератури, логічно мислить і будує відповідь, вільно використовує набуті теоретичні знання при аналізі практичного матеріалу, висловлює своє ставлення до тих чи інших проблем, демонструє високий рівень засвоєння практичних навичок;</p> <p>«добре» – здобувач освіти добре засвоїв теоретичний матеріал, володіє основними аспектами з першоджерел та рекомендованої літератури, аргументовано викладає його; має практичні навички, висловлює свої міркування з приводу тих чи інших проблем, але припускається певних неточностей і похибок у логіці викладу теоретичного змісту або при аналізі практичного матеріалу;</p> <p>«задовільно» – здобувач освіти в основному опанував теоретичними знаннями навчальної дисципліни, орієнтується в першоджерелах та рекомендованій літературі, але непереконливо відповідає, плутає поняття, додаткові питання викликають невпевненість або відсутність стабільних знань; відповідаючи на запитання практичного характеру, виявляє неточності у знаннях, не вміє оцінювати факти та явища, пов'язувати їх із майбутньою діяльністю;</p> <p>«незадовільно» – здобувач освіти не опанував навчальний матеріал дисципліни, не знає наукових фактів, визначень, майже не орієнтується в першоджерелах та рекомендованій літературі, відсутні наукове мислення, практичні навички не сформовані.</p>
Самостійна робота та індивідуальне завдання	<p>Самостійна робота здобувача є основним видом засвоєння навчального матеріалу у вільний від аудиторних занять час. Метою самостійної роботи є вдосконалення навичок і вміння працювати з науковою літературою та джерелами. Для засвоєння самостійно опрацьованого матеріалу передбачено усний захист історіографічного джерела із рекомендованої літератури курсу (на вибір студента).</p> <p>Індивідуальне завдання – підготовка проектів (презентацій) на одну із запропонованих тем.</p> <p><u>ПЕРЕЛІК ТЕМ ДЛЯ ПРОЄКТУ</u></p> <ol style="list-style-type: none"> Традиційні обряди і звичаї Зелених свят українців Карпат (порівняльний аналіз етнографічних груп). Купальська обрядовість українців Карпат (порівняльний аналіз етнографічних груп).

	<ol style="list-style-type: none"> 3. Пастуші обряди і звичаї на Гуцульщині та Бойківщині. 4. Світоглядні уявлення і вірування лемків. 5. Весільна обрядовість на Покутті. 6. Різдвяна обрядовість Опілля. 7. Весняні обряди і звичаї на Бойківщині. 8. Поховальна обрядовість гуцулів. 9. Родильні звичаї і обряди українців Карпат (порівняльний аналіз етнографічних груп). 10. Громадський побут українців Карпат (порівняльний аналіз етнографічних груп). 11. Космогонічні уявлення українців Карпат (порівняльний аналіз етнографічних груп). 12. Народні знання українців Карпат (порівняльний аналіз етнографічних груп). 13. Традиційне весілля на Гуцульщині 14. Традиційне бойківське весілля. 15. Традиційне весілля на Покутті. 16. Традиційне весілля на Опіллі. 17. Звичаї і традиції при народженні дитини на Опіллі. 18. Зимові календарні звичаї і традиції на Опіллі. 19. Зимові календарні звичаї і традиції на Покутті. 20. Гуцульська коляда: особливості збереження традицій. 21. Великодня обрядовість на Бойківщині. 22. Вірування і уявлення у злих духів в гуцулів. 23. Світоглядні уявлення бойків. 24. Вірування в демонічні істоти серед етнографічних груп Карпатського регіону: порівняльний аспект
<p>Умови допуску до підсумкового контролю</p>	<p>Форма і терміни семестрового контролю визначаються навчальним планом. Здобувач (ка) допускається до підсумкового контролю за умови відпрацювання усіх «заборгованостей» і виконання усіх видів робіт, набору 50 і більше балів.</p>
<p>Підсумковий контроль</p>	<p>Форма підсумкового контролю – залік. Семестровий підсумковий контроль проводиться у формі заліку. Для того, щоб отримати залік, необхідно виконати всі види роботи не менше 50 балів. Підсумковий бал складається з суми за семінарське заняття (максимально 50 балів), тестова контрольна робота (максимально 20 балів), самостійна робота (усний захист монографії студентом) (10 балів) і індивідуальна робота (підсумковий проект) (максимум 20 балів). У сумі становить 100 балів.</p>
<p style="text-align: center;">7. Політика навчальної дисципліни</p> <p>Письмові роботи: Тестова контрольна письмова робота виконується студентами на 9 семінарському занятті.</p> <p>Академічна доброчесність: Як викладач, так і студент, повинні дотримуватися «Положення про запобігання академічному плагіату та іншим порушенням академічної доброчесності у навчальній та науково-дослідній роботі здобувачів освіти Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника та Кодексу честі ПНУ https://pnu.edu.ua/polozhennia-pro-zapobihannia-</p>	

У випадку запозичених робіт, відсутності посилань на використані джерела, випадків плагіату, виявів академічної недобросовісності (спісування) викладач виставляє негативну оцінку та пропонує студентові повторно виконати необхідний вид роботи.

Відвідування занять:

Відвідування занять та активна участь у роботі семінарів є обов'язковою умовою. Участь у семінарських заняттях може проходити у таких формах: виступ, опонування, рецензія, участь у дискусії тощо.

Політика курсу передбачає перездачу усіх невиконаних завдань в силу запізнь на заняття або пропущених пар без поважних причин. За умови відсутності на лекції чи семінарському занятті, отримання негативної оцінки або ж невчасного виконання індивідуальної роботи визначений день для відпрацювання пропущених аудиторних занять, негативних оцінок та здачі індивідуальних робіт – вівторок, 14.00 год. – 15.00 год.

Пропущене заняття студент може «відпрацювати» у формі, визначеній викладачем та кафедрою. Як правило «відпрацювання» проходить в усній формі, вирішенні тестових завдань тощо. Студент, в якого наявний пропуск без поважних причин, відпрацьовує заняття і оцінюються на нижчу оцінку (- 50% від відповідної кількості балів), проте студент не обмежений у досягненні конкретного балу і завжди може його отримати за допомогою отримання додаткових завдань.

Обов'язковим для отримання позитивної оцінки є відвідування більш 50% занять та виконання самостійної роботи. Пропуски практичних занять відпрацьовуються наступним чином: опрацювання теми, а також виконання завдання із теми.

Невідповідна поведінка студентом під час заняття розглядається і вважається підставою для зниження оцінки студента та направлення звернення до куратора академічної групи.

Студент може отримати додаткові бали згідно «Положення про порядок організації та проведення оцінювання успішності здобувачів вищої освіти ДВНЗ “Прикарпатського національного університету ім. Василя Стефаника”» (введено в дію наказом ректора №799 від 26.11.2019 р.; із внесеними змінами наказом № 212 від 06.04.2021 р.) https://nmv.pnu.edu.ua/wpcontent/uploads/sites/118/2021/04/isinuvannia_nove2.pdf.

Під час занять дозволяється користування мобільним телефоном виключно для навчальних цілей.

Неформальна освіта: Можливість зарахування результатів неформальної освіти регламентується «Положенням про визнання результатів навчання, здобутих шляхом неформальної освіти, в Прикарпатському національному університеті імені Василя Стефаника» (введено в дію наказом ректора № 672 від 24.11.2022 р.) <https://nmv.pnu.edu.ua/wp-content/uploads/sites/118/2022/11/neformalna-osvita.pdf>

8. Рекомендована література

Література:

Основна література:

1. Бойківщина: історико-етнографічний нарис. Львів, 1983
2. Борисенко В. Традиції і життєдіяльність етносу: на матеріалах святково-обрядової культури українців. Київ, 2000.
3. Гуцульщина історико-етнографічний нарис. Львів, 1987.
4. Курочкін О. Святковий рік українця від давнини до сучасності. Біла Церква, 2014.
5. Мовна У. Бджільництво: український обрядовий контекст. Львів, 2017.
6. Сілецький Р. Традиційна будівельна обрядовість українців. Львів, 2011.

Додаткова література:

1. Артюх Л. Ф., Балусок В. Г., Болтарович З. С. та ін. Поділля: Історико-етнографічне дослідження. Київ, 1994.

2. Балушок В. Світ середньовіччя в обрядовості українських цехових організацій. Київ, 1993.
3. Борисенко В., Вишнеvsька Г., Гаврилук Ю. та ін. Холмщина і Підляшшя: Історико-етнографічне дослідження. Київ, 1997.
4. Босик З. Родинна обрядовість: трансформація і архетипові мотиви весільної обрядовості Середньої Наддніпряни. Київ, 2010.
5. Боян С.П. Календарна обрядовість бойків в сучасних дослідженнях українознавців (до історіографії проблеми) // Збірник наукових праць Науково-дослідного інституту українознавства. К.: Українське агентство інформації та друку "Рада", 2009. Т. XXIII. С. 296 – 302.
6. Боян С.П. Культ померлих в календарній обрядовості бойків // Схід. Аналітично-інформаційний журнал. березень – квітень 2009. №2 (93). С. 62 – 65.
7. Боян С.П. Аграрні мотиви у весняно-літній календарній обрядовості бойків // Вісник Прикарпатського університету ім. В. Стефаника. Серія історія. 2009. Випуск. XV. С. 107–114.
8. Вовк Х. К. Студії з української етнографії та антропології. Київ, 1995.
9. Воропай О. Звичаї нашого народу: етнографічний нарис. Київ, 1991. Т. 1-2.
10. Гузій Р. З народної танатології: карпатознавчі розсліди. Львів, 2007.
11. Етногенез та етнічна історія українських Карпат: у 4 т. Т.1-2. Львів, 1999.
12. Кайндль Р. Гуцули: їх життя, звичаї та народні перекази. Чернівці, 2000.
13. Килимник С. Український рік в історичному освітленні: у 3 кн., 6 т. Київ, 1994.
14. Климець Ю. Купальська обрядовість на Україні. Київ, 1990.
15. Кокошинський О. Родильні, весільні та поховальні традиції у домашній обрядовості українців Півдня (на матеріалах Дніпропетровської, Запорізької та Херсонської областей). Запоріжжя, 2007.
16. Конопка В., Зюбровський А. "Від зернини до хлібини": семантико-структурний аналіз хліборобського побуту українців (на матеріалах Південно-Західного історико-етнографічного регіону України). Львів, 2018.
17. Лемківщина: Історико-етнографічне дослідження. У 2 т. Львів, 1999. 2002. Т. 2: Духовна культура.
18. Лозинський Й. Українське весілля. Київ, 1992.
19. Максимович М. Дні та місяці українського селянина. Київ, 2002.
20. Маховська С. Дитина: родини, хрестини, перші кроки (родинно-обрядовий та дитячий фольклор Хмельниччини). Кам'янець-Подільський, 2013.
21. Пономарьов А. П., Артюх Л. Ф., Косміна Т. В. та ін. Українська минувшина: ілюстрований етнографічний довідник. Київ, 1993.
22. Сушко В. Життя нескінченне: поховальна обрядовість українців Слобожанщини XIX-XX ст. Харків, 2012.
23. Українці: історико-етнографічна монографія. У 2 кн. Опішне, 1999.
24. Шухевич В. Гуцульщина. Львов, 1899 – 1908. Т. 1 – 5.

Електронні ресурси

<https://diasporiana.org.ua/> Українська діаспорна електронна бібліотека

Викладач

Боян-Гладка С.П., доцент кафедри етнології і археології